

MOJE ŽIŽKOVSKÉ DĚTSTVÍ

Ze vzpomínek Františka Čvančary (1903-1962)

(dokončení z minulého čísla)

Kouzlo periferie

Mne a mé kamarády více zajímaly výpravy do míst, kde končila městská zástavba a začínal nerovný, travnatý a neobydlený terén. Plocha za již zrušenou infekční nemocnicí, v pomyslné prodloužené ose Harantovy ulice. Nám klukům poznamenaným četbou „*bufalobílek*“ a Karla Maye, se zdejší plenér proměňoval v prérii Kansasu a Nebrasky, nebo v Llano Estacado.

Zalesněný svah do Karlína, zvaný „*Hajdus*“ či „*Hájček*“, se v naší obrazovnosti jevil jako kalifornský hvozd, případně jako džungle Kočičínů.

Odtud jsme se nepozorovaně propíčili k Invalidovně, nebo až k Libni, k letohrádkům Sluncové, Kunštátců a Heinovců. Přešli jsme plot a nazpět utíkali, zpravidla za křiku hlídače, s mocnými poprsími ovoce za košilemi.

Někdy jsme zašli na východní konec Parukářky, kde stávaly tzv. „*Šenfeldovy koničky*“, kolotoče a houpačky. Odtud byl jen skok k židovským pecím. Tam jsme však naráželi na bojovné Vackováky, kteří s převahou svých obávaných rváčů nás nejednou zdecimovali.

Proto jsme raději vedli své kroky na obrovskou plochu usedlostí Vápenky, Direktorky a Červeného dvora, do míst, kde dnes stojí nejen Nákladové nádraží, ale i východní část Olšanských hřbitovů. Tehdy se zde vlnilo obilí, rostlo polní kvítí, a v pozadí bylo vidět vojenské cvičiště „*Kosovka*“. – Poblíž Červeného dvora rostly vrby. Vedle se čepily hladiny tůňek, plných salamandrů a žabí havěti. Chytali jsme ještěřky a motýly, které jsme pak společně s ulovenými mloky a skokany nosili k „*velké radosti*“ rodičů domů.

Za našich mladých let

Dlužno říci, že přes výstřelky uličníků a občasně krádeže příslušníků podsvětí, bývalo na Žižkově, a to i v noci, poměrně bezpečno. O pořádek se starali strážníci – „*chlupatí*“, jak jsme jim přezdívali. Nosili šavle a černý klobouk s „*fedrušem*“, čili chocholem z bujných kohoutích per. Shovívavě zamhouřovali oči nad našimi klukovskými lumpačinami. Mne znali, protože moje matka byla uklízečkou hned v sousedním domě č.p. 1114, a to přímo na Policejní expozituře – c.k. stráže bezpečnosti. Shodou okolností se nedaleko, v domě č.p. 1210, rovněž v Harantově ulici, nacházelo navíc i Okresní c.k. četnické velitelství v Žižkově.

Dospělí si proto mohli být jisti, že když si vyjdou třeba na Vackov, nebo do sadů na vrchu Žižkově, ke zrušenému židovskému hřbitovu u Fibichovy ulice, na vrch sv. Kříže, či do zahradní restaurace „*U zeleného stromu*“ vedle Olšanského rybníka a naproti kapli sv. Rocha – bude nad nimi bdít ochranná ruka zákona.

Nedlouho před první světovou válkou, stejně jako jiné děti z mnoha dalších nemajetných rodin, zúčastňoval jsem se akcí místních dobročinných spolků. O Vánocích jsme dostávali nadílku ve formě obnošeného ošacení, sladkého pečiva, ořechů a ovoce, a v létě na slavnostech v zahradních restauracích jsme zdarma jedli koláče a pili mléko. Starší občany vodil dráb na ochutnávky likérů. Vyhrávala kapela a o dobrou zábavu se staralo několik lidových komiků.

V dubnu 1912 vyjely první tramvaje z právě dokončené vozovny Elektrických podniků za Pražáčkou. Poblíž se nacházela zahradní restaurace „*U štajnců*“.

Nejednou jsem stál před hostincem „*U štajnců*“, a již z dálky slyšel říznou ku-

tačku pochodující v čele rakousko-uherských vojenských útvarů, vracejících se ze cvičiště u Hrdlofůz do karlínských kasáren.

S kamarády jsem vojáky následoval až na dohled hřiště Sportovního klubu Viktorie Žižkov na Ohradě, k začátku Poděbradovy třídy (Koněvova). Tam se za císařskou a královskou armádu samovolně a nikým nepobízen, zařadil i houf žižkovských „*pepíků*“. Extratřídy mladíků v kostkovaných do čela stažených čepicích nebo v buřinkách, s viržínky v ústech a ve žlutých rukavicích. „*Pepíci*“ si zakládali na výstředních pepita kalhotách šitých do zvonu a ozdobených perleťovými knoflíčky, tzv. „*permutráky*“.

Šli vojáci, kráčeli „*pepíci*“ a za nimi malými rychlými krůčky jsem pochodovali i my jinoši.

Světlo na konci tunelu

V roce 1914 jsem na Perštýnově náměstí začal chodit do 1. Měšťanské školy chlapecké.

Jenže nastaly zlé časy. Vypukla válka! Nejhorší bylo, že můj devatenáctiletý bratr Josef, nedávno vyučený zlatník, těžce onemocněl a v červnu 1915 zemřel. A k dovršení všeho ještě tentýž měsíc musel můj otec odejet do Dolomit na italskou frontu. Už se nám nikdy nevrátil...

Sedmnáctiletý bratr Ferdinand se učil zámečnickem u firmy Nechanský a Vízek na Husově třídě, a všechna tíha doby spočinula na naší již postarší matce uklízečce.

Uprostřed války nastaly potíže s dodávkami uhlí. Tehdy se jakýmsi „*sportem*“, a to velmi nebezpečným, staly výpravy na uhelné vlaky. Na libeňské železniční trati party 14-16ti letých výrostků vyskakovaly na pomalu jedoucí vlaky a z otevřených nákladních vagonů shazovaly velké kusy uhlí. K odnosu domů i k pokoutnímu prodeji. Hazard skončil až když Tonda Veselý spadl za jízdy na koleje a utrpěl vážná zranění hlavy a nohou. Trať mezi Libní a Hloubětínem pak střežili četníci a železniční zřízenci.

Po smrti bratra Josefa a táty jsem hledal útěchu v četbě. Zábavnou a dobrodružnou literaturu - od časopisů „*Mladý čtenář*“ a „*Humoristické listy*“, přes Robinsona Crusoa, mořeplavce Vlnovského, spisy Karla Maye a F. Coopera, až po dustopis o Václavu Babinském - jsem postupem let vyměnil za díla Victora Huga, Aloise Jiráska, Alexandra Dumase, a především za cestopisy Josefa Kořenského.

Zábavu i poučení jsem nacházel také v žižkovských biogramech. V Poncově *Royal Bioskopu* u Hrabovky, v kinu Viléma Weisse ve Štítného ulici, nebo v Šimáčkově *Kosmoramě (Obzor)*, naproti plynárně. První stálý žižkovský biograf Edison bratří Moravcových, v ulici Husinecké, již předtím zanikl.

Promítané filmy mi otevřely pohled do jiných světadílů, a v mnohém nahradily literaturu.

Uvítal jsem, když můj bratr Ferdinand využil doporučení brankáře S.K. Viktorie Žižkov - Mosčinského a v létě 1915 nastoupil jako kinooperatér-praktikant v biografu *Illusion* na Václavském náměstí. Po krátkém působení pak přešel do kina *Louvre*, a ještě téhož roku přijal zaměstnání v prvním pražském stálém kinematografickém podniku - biografu Viktora Ponrepa „*U modré štiky*“ v Karlově ulici na Starém Městě.

Když jsem o několik let později dospěl, přivedl bratr Ferdinand na dráhu technického pracovníka v oboru kinematografie i mne. K povolání, jemuž se oba - nejprve jako zaměstnanci soukromníků, poté sedmácti let samostatní podnikatelé v odvětví distribuce filmů a provozu kin, a nyní pracovníci Československého státního filmu - věnujeme až dodnes celé desítky let.

Povídání o to by však bylo již jinou a obsáhlejší kapitolou...

Vzpomínky svého otce
přepsal Miroslav Čvančara

V ZEMI KRÁLE MIROSLAVA

Ano, půjdeme do pohádkové země, která je docela jiná, než ta naše, která je krásná, plná jasu a radosti, ale jen za podmínek, když její krása roste z lásky. Bez lásky a obětavosti by tato země zahynula i se svými obyvateli.

Ve čtvrtek 27. září odpoledne přšelo. Smutné houně černých mraků letěly nad žižkovským kopečkem. Zahrada Integračního centra byla mokrá, ale přesto veselé písničky ozývaly se po okolí a hlásaly, že se tu něco děje. Dětičky, zamotané do pláštěnek, přicházely s rodiči ze všech stran a mezi nimi pobíhaly krásné dvorní dámy a pánové, ale i Karkulka a čert. Když se v 17 hodin přiblížil začátek představení a pohádkoví účinkující stáli připraveni na své vystoupení, černá obloha se protrhla a zaskvítilo sluníčko. To byl pokyn, aby se rozehrál orchestr s flétničkami. Přišel pan Miroslav Moravec a vyprávěl pohádku, s károu a velkým kufrem přišli další herci - pan Vladimír Tausinger a pan Antonín Novotný. To bylo smíchu! A znovu zněl soubor flétniček pod vedením královsky oděné paní Ivety Hlavaté.

Nakonec si všichni zamlsali u připravených stolů a občerstvili se teplým čajem a limonádou.

Když už jsme se v „královské“ zahradě pobavili a občerstvili, nakoukli jsme také do „pohádkového zámku“ chodby upravené jako podpalubí s malovanými okénky na otvírání. Všude se houpala nebo seděla malá i velká zvířátka. Všechno zářilo příjemně pestrými barvami. V cvičebním sále až oči přecházely, co všechno je tu pro skotačení i cvičení dětí. Těch přívětivých panáčků, květin, míčů, houpaček, matrací - tady byl každý ve zvláštním světě!

Toto pohádkové Integrační centrum vzniklo z aktivity městské části Praha 3 v ulici U zásobní zahrady. Stará se o 36 dětských klientů s kombinovaným postižením (tedy s tělesným a mentálním), autismem a vývojovým zpožděním. Poskytuje především svým klientům pedagogické a rehabilitační služby. Jeho cílem je podporovat rozvoj, vzdělání, respekt a integraci dětí a jejich rodin do normálního života. Takto nás informoval ředitel centra „Zahrada“, PhDr. Jiří Drahota.

Večer jsme vycházeli do chladného, mokrého večera s dobrým pocitem, že Nekonvenční žižkovský hudební festival docenta Jiřího Hoška je nejen pro radost hudbymilovných občanů, ale i pro ty nejmenší, kteří se zrodili do trochu jiného světa, než ostatní děti.

J. Polanecká

Pozn.: Koncert v Integračním středisku byl součástí Nekonvenčního podzimního hudebního festivalu Jiřího Hoška (jako 5. koncert tohoto ročníku).

Když padly hradby

KOMOTOVKA

Drožka, v níž se usadila paní Valentina, chráníc se fialovým parazolem před žářem červenového slunce, minula Jindřišskou věž a projela po délce Senovážného náměstí, pražského a liduprázdného., s obrovským osmiramenným kandelábrem, osaměle trčícím uprostřed jeho pusté, hrubě dlážděné plošiny. Tady končila Praha. Za východním cípem náměstí se už zvedala městská hradba, těžká a šmahem nenáviděná, na vrcholku porostlá zelení chudých akátů, a v těchto místech pak prostoupená klenutým tunelem brány zvané Nová.

Brána ta, jejíž těžký masivní portál byl ozdoben kamenným říšským orlem, hadovitě zvedajícím své dvě kruté hlavy nad hrubou klenbu vjezdu, byla pečlivě sřežena, ač v té době to už nemělo pražádný smysl, protože hradba byla o několik kroků dál důkladně porušena, probourána, široce prořata seřadištěm Státního nádraží. Tam mezi dvěma baštami, na prázdném prostranství, osvobozeném od tíže valů, leskla se síť kolejnic, tam volně projížděly a šibovaly parovody, tam supaly a dýmaly z komínů trychtýřovitého tvaru, tam hvízdali na píšťalky a mávali praporky a křičeli na sebe drsnými hlasy muži v modrých uniformách. V těch místech tedy středo-

věk, představovaný hradbami, se do slova křížoval s tím, co počátky věku rozumu zatím přinesly nejdokonalějšího, zde se sráželo odbyté a tupě trvajícím s bořícím a nastupujícím, zde se prolínala technická díla epochy staré a nové, zde se přítomnost bezohledně prodírala překážkou minulosti. A zatímco Nová brána byla večer vždy vpředu i vzadu důkladně zavírána, opodál hradební průrvou, nouzově překlenutou kamenným mostem, nerušeně a vesele jezdily do města i z města noční vlaky plné lidí, plné zboží. Tak se dělo v onom roce sedesátém třetím, který je teď v popředí našeho zájmu, a tak se mělo dít ještě dlouho, z hlediska krátkosti lidského věku předlouho, plných jedenáct let, až do konečného zbourání hradeb.

Tou zbytečnou bránou tedy, hlídanou dvěma strážníky a jedním akcízákem, výběrcím to daně z potravin, projela ve své drožce paní Valentina, a když z ní vyjela, octla se naráz v nevlídné kopčité krajině, na severu uzavřené táhlým hřbetem Vítkova, zvaného též Žižkový vrch či Žižkaperk, k východu zdvižené nepokojným sledem zvětralých skal a pahorků, porostlých křovisky a tu a tam i chatrnými zbytky někdejších vinic. Byl to přechod překvapivě náhlý: před hradbami dlážděné ulice a náměstí s ply-

novými lampami, za hradbami suchopárny venkov, strupatý skládkami z popela a smetí, ošklivý a liduprázdný, ale přece venkov. Právě ve chvíli, kdy kočár projel ústím brány a kdy se ztišil skřipot kol a klapot kopyt, který duněl mnohonásobnou ozvěnou, dokud hrkotal vlhkým tunelem, ve výšce pronikavě zazpíval skřivan, v předu na povlovné stráni se zavlnilo dozrávající obilí a po chudé, šedivé loučce vážně krácel čáp, přitakavě přikyvuje a každému svému kroku dlouhým zobanem, až se najednou nečekaně zvedl, mávaje a plachtě širokými křídly.

-Tak kam teď? zeptal se drožkář, a jeho kobyla, aniž k tomu dostala viditelný pokyn, se zastavila a zádumčivě svésila hlavu. -Tady někde by snad ta Komotovka měla být.

Vpravo od vozovky se zvedala plochá křovinatá vršina, z níž vyrůstala, rýsující se proti prázdnému nebi, dlouhá řada vysokých topolů, vlevo pak byl divoký ovocný sad, zaneřádný černým bezem, který namnoze přerůstal jeho zakrslé hrušně a jablůňky. Z té hustohusté nepěkné porostliny, očouzené černým dechem nedalekého nádraží, jehož supoty a signální zvonce sem zaznívaly jako z jiného světa, se ostře zvedala skalnatá hůrka, tvarem podobná lebce. Opodál pak u cesty, jedině to blízké lidské obydlí v této zpustlině, bylo rozsáhlé, napůl dřevěné, napůl zděné přízemní stave-

ní, jak se zdálo, opuštěné, bylať všechna okna v průčelí domu rozbitá a kalná do neprůhledna. Vylomená vrata vlevo od domu vedla na dvůr s chatrnými kůlnami a stájemi, přistavenými k svislému skalnímu úpatí jednoho z přemnohých kopečků, jimiž byl nepřehledný terén ovocného sadu zprůhýbán a promodelován. Napohled nebylo lze se nadíti, že v této zpustlé usedlosti, asi bývalé hospodě, někdo ještě bydlí. Valentina si však přece povšimla svými bystrými očima, že z jednoho ze čtyř komínů, zlostně trčících z děravé sedlé střechy hlavního stavení, vychází slaboučký kouř - spíš náznak to kouře než opravdový, nepatrný třas vzduchu, rozdeteleného teplem dohasínajícího ohniště, nicméně projev lidského bytí zcela nesporný. I vyzvala kočího, aby to zkusil a šel se tam zeptat.

Když Martin vzápětí vyšel z domu, oděn hrubou bavlněnou košilí, na prsou rozhalenou, a nankinovými kalhotami, zastrčenými do holínek, usmála se vlídně a nerozpacitě vstříc jeho údivu. V ruce držel baňatý káféček, ozdobený pěkně malovanou růžičkou a zlatým ornamentem.

Podav šedivé stařence svůj hrneček, čímž jí dal najevo, že mu její asistence není třeba, opsal pravicí napřaženou k sadu široký majetnický půlkruh.

-Tohle všechno je moje, jemnostpaní. Ohromný flák země až k vídeňské

silnici tamhle pod Žižkaperkem a tamhle nahoru k rybníčku, to všechno je Komotovka. Spustiv ruku, plácl se do stehna. -Měl bych zálsuk ještě na ty parcely za rybníčkem, ale i tak je to pěkný kus půdy - rychleji než za půl hodiny se obejít nedá.

Kráčeli po zarostlé pěšině pod sva- hem hůrky, jejíž oblý vrchol přerůstal divokou prorostlinou křovin a zakrslých stromů. Valentina šla opřena o svalnaté Martinovo předlokí a ještěťerky chrastily v uschlé trávě a ptáčci čířikali a cvrčci cvrlikali do jejich rozmluvy, v níž jejich duše splývaly a souzněly v něžném dvojzpěvu. Pravda, špatné stromy tu rostou, přisvědčoval Valentíně Martin, bídné ovoce se tu rodí, takže by to byl zázrak, kdyby došlo na Valentinina slova a některá marmeládovna se smilovala nad těmi padavkami. A proč, ptá se Martin, proč se tu stromům tak špatně daří? - Martin při těchto slovech pohodil kadeřemi a rozhlédl se sebevědomě, vyzývavě. - Protože je tu samý jíl a opuka a ví-li Valentina, k čemu je dobrý jíl? K pálení cihel! A není-li opuka výborný stavební kámen? Kdyby Valentina popojela v té své drožce kousek dál, k Olšanům, ke kapliče, uvidí tam jednu cihelnu vedle druhé. Tam se totiž začíná už stavět, baráky tam rostou jako houby po dešti, a kaž-

dý, kdo staví, pálí k tomu hned na místě cihly. A co písek? I písku je tady víc než dost. A voda, to hlavní? Nuže, ať se Valentina ráčí napít Martinovy vody, a poví mu sama, jaká je. A je jí tolik, že každý dům tady může mít svou vlastní studnu.

Tady končí má Komotovka, řekl, když došli k hrázce nevelkého rybníka, zarostlého rákosím a pokrytého vrstvou žabince tak silnou, že se neprotrhla, když Valentina hodila na ní kamínek. Na protějším břehu, volně se sklánějícím k vodě a vroubeném starými zkrivenými stromy, byla křivolaká voznice, spojující cestu k Nové bráně, po níž prve přijela Valentina, s vídeňskou silnicí na jižním úpatí Vítkova. V těchto místech samoty a ticha, podbarveného hněvivým bzukotem hmyzu, bylo těžko si představit bezprostřední blízkost královského hlavního města. A právě tak bylo těžko si představit, že mladá žena v barchetové sukničce a šedivé zástěře, plná a ruměná, jež se bez okolků posadila na hrázi, trup opřený o nataženou levou paži, je přepychová měšťka z Perlové ulice.

*Z knihy Vladimíra Neffa
Císařské fialky*

Vladimír Neff (1909–1983)

- byl jediným potomkem Vladimíra Neffa a Zdeňky, roz. Stuchlíkové. Stal se kronikářem a romanopiscem nového Žižkova. Bydlel na Žižkově v Karlově tř. 32 (nyní Seifertova ul.). Pocházel z pražské obchodnické rodiny. Po studiích v Praze i v zahraničí se věnoval od roku 1939 výhradně literární tvorbě. Jeho bohatým inspiračním zdrojem byla Praha doby minulé a její předměstí. Z prostředí této doby čerpal náměty přibližující čtenáři obrazy všedního dne života. Zvláště populární z jeho tvorby je pětidílný rodový cyklus podnikatelských rodin Nedobylů a Bornů z období druhé poloviny 19. století a prvé poloviny 20. století spjatých s prostředím Žižkova pod názvy: Sňatky z rozumu (1957), Císařské fialky (1958), Zlá krev (1959), Veselá vdova (1961) a Královský vozataj (1963).

Románová pentalogie Vladimíra Neffa se promítá do událostí veřejného života rodin, jejíž členové hráli v minulosti významnou úlohu v kulturním i hospodářském životě. Spisovatel však změnil jména osob a míst, často i osudy a povahu jednajících osob.

Románový Martin nedobyl se ve skutečnosti jmenoval Alois Stuchlík (1832-1894) – byl to pražský měšťan, který se stal císařským radou a na Žižkově nechal postavit jediný dům s čp. 32 v sousedství železničního viaduktu v Karlově tř. č. 3 (později přejmenována na Kalininovu a nyní Seifertovu ul.). Rohový dům na ploše 720 m² je v novorenesančním slohu, a byl vystavěn v letech 1879-1880 karlínským stavitelem Josefem Blechou (1841-1900) podle projektu pražského architekta Bedřicha Tesaře (1835-1890).

Tento dům, v románu připisovaný Martinu Nedobylovi, byl rodinným domem pražských Neffů, který byl po více než půl století bydlištěm V. Neffa. Dnes téměř všichni členové rodiny A. Stuchlíka v románech zachycené, (vyjma spisovatele Vladimíra Neffa, jehož ostatky leží na vyšehradském Slavíně), odpočívají na IV. olšanském hřbitově ve 14. oddělení, kde stojí zdemolovaná kaplová hrobka č. 151.

Už v prvním díle románové pentalogie „Sňatky z rozumu“ se dostane čtenář do 60. let 19. století za hradby vnitřní Prahy do kopcovité krajiny se zvětralými zbytky tehdejších vinic, ale i mezi lány obilí, divoké ovocné sady až k osamělému zchátralému dvorci na půl dřevěnému, napůl zděnému do místa, které se nazývalo Komotovka a v její blízkosti i do usedlosti Opařilka. Usedlost Komotovka skutečně existovala, avšak druhá usedlost dostala vymyšlený název Opařilka. Obě usedlosti se nacházely blízko dnešního Bulhara. Naopak v knize Zlá krev zmíněná Malá a Velká Preclikářka patří s největší

pravděpodobností místu dnešní Parukářky a děj byl zasazen do míst, kde později byla v blízkosti vystavěna továrna na střelivo. Podobně i zmíněná Švihovka nad Rajsskou zahradou byla usedlostí pravděpodobně s názvem Smetanka. Při četbě Neffovy románové pentalogie, v které tvoří podstatnou část dobového pozadí výstavba Žižkova, autor čerpal události jak ze současné literatury, tisku a snad i z historických pramenů. Vše však zasazoval do vyprávění tak, jak se mu zdálo být vhodné.

Typickým příkladem je vyprávění o zřícení dosud nedostavěného domu, které stálo životy několika lidí. Tuto nehodu připisuje do právě budované ulice Vavřince z Březové v r. 1888. Je zcela zřejmé, že jde o stavbu, která neexistovala, podobně neexistovala ani ulice Vavřince z Březové, ani místo, známé pod jménem Panenský svah – lidově Panenka. Vzorem je Neffovi pravděpodobně zpráva o zřícení nedostavěného domu, na jehož místě dnes stojí dům čp. 397 U zeleného věnce v Žerotínově ulici 26. Zde skutečně došlo ke zřícení novostavby a to celkem dvakrát – v prosinci 1872 a v lednu 1873. Obětí se stalo šest lidí. Příčinou byla špatná kvalita užívaného materiálu a nedbalost při provádění stavby tohoto domu.

A ani zde není pravdou, že uváděný stavitel M. Nedobyl alias A. Stuchlík byl zodpovědný za stavbu. A. Stuchlík neměl nic společného se stavbou a zřícením domu čp. 397 na konci Žižkova v Žerotínově ul. roku 1873, který stavěl spekulant z Karlína František Horn (1822-1892) Ten byl původně kožešníkem, pak začal obchodovat porcelánem a nakonec se stal stavebním podnikatelem, jehož snahou bylo rychle a snadno zbohatnout. Jeho charakteristiku dokreslí snad ještě to, že zřícení domu v roce 1872 nebylo prvním neštěstím. Již v roce 1865 se sesula část zdi jím budovaného domu v Husitské ulici čp. 127/90. Projektantem domu v Žerotínově ul. byl jistý Jan Krtek, zednický mistr bez náležité kvalifikace a odborných znalostí, podobně jako sám F. Horn.

Při podrobném srovnání bychom našli více rozdílů mezi Neffovým vyprávěním a skutečností, která byla asi předlohou. Spisovatelé zřejmě nešlo o zachycení skutečností, ale spíše o charakteristiku způsobu podnikání na Žižkově v této době.

Další jméno, vyskytující se v jednotlivých románech, je např. Ladislav Born. Toto jméno patří ve skutečnosti Janu Neffovi (1832-1905), který se vyučil ve Vídni v železářském obchodě pana Petzolda.

Jméno Karel Herzog v knize Zlá krev zase patří Karlu Hartigovi, prvnímu žižkovskému starostovi. Podobných záměn jmen i prostředí je v Neffových románech více.

Zpracoval V. Micka

HŘBITOV

*Hřbitove, hřbitove, zahrado zelená,
do tebe sázejí nejdražší semena.
Sázejí, sázejí, ale nevychází,
snad je ti hrobaři hluboko zasází...*

Olšanský hřbitov je součástí naší městské části, zahradou našeho Žižkova. Zatímco my žijeme rušným životem, na hřbitově odpočívají ti, kteří už svou práci a život skončili. Ti mrtví vypravují o dějinách i příbězích minulého století. Odpočívají tu po těžkých zápasech národních i politických muži i ženy, jejichž jména souvisejí s významnými událostmi a dějinnými obraty nedávné minulosti našeho národa. Odpočívají tu národní buditelé, umělci, vědci, básníci, herci, padlí z válek a bojů i mnozí, kteří přišli z dalekých světů a u nás skončili svou životní pouť. Ale odpočívají tu i naši nejbližší, prostí občané našeho města. Nad nimi všemi tiše šumí koruny stromů a přikrývají jejich věčné příbytky.

V každém čísle Žižkovských listů vracíme se k některým mrtvým spoluobčanům z této zelené oázy. Znovu je vyvoláváme, aby vypověděli svůj životní příběh. A nejen to. Klub přátel Žižkova rozšířil svou činnost a obnovil rozpadlou informační skříňku u dolní brány hřbitova a upravuje její obsah. Nezůstává však jen u této činnosti. Spolu se členy Svatoboru, s nimiž těsně spolupracujeme, chodí několik našich členů (zveme i další) upravovat zarostlé hroby slavných a známých osobností naší minulosti, aby tato naše žižkovská smutná zahrada nebyla ještě smutnější tím, že je z ní truchlivá džungle a aby v úctě byla zachována a oživena památka všech, kteří nesmí být zapomenuti.

J. Polanecká

Od železničního mostu na Olšanský hřbitov

S křesťanským sdružením mladých mužů YMCA (Young Men's Christian Associations) se Češi a Slováci seznámili již za první světové války. V zahraničních zajateckých táborech i přímo na bojištích mezi legionáři,

Krátce po vytvoření Československé republiky, již v prosinci 1918, přišli do Prahy příslušníci vojenské organizace YMCA a zřídili si kanceláře v bývalé škole výtvarných umění naproti Rudolfínu.

Značnou aktivitou vynikal zejména

James B. McCreary, hlavní exponent kinematografického oddělení YMCA. Praha jej uchvátila natolik, že stavební památky či přírodní scenérie se stávaly kořistí jeho fotoaparátů a filmové kamery.

Toulky městem zavedly mladého McCrearyho na Smíchov pod Vyšehrad. K železničnímu mostu tři sta metrů dlouhému, se třemi parabolickými poli o rozpětí 70 metrů. Američana však nejvíce zaujal střední oblouk a plavební otvor pod ním. Změřil jeho výšku. Od hladiny

řeky ke spodní ploše mostní konstrukce naměřil něco kolem sedmi metrů. Našel, co hledal!

McCreary navázal spojení se členem italské vojenské mise v Praze, poručíkem letectva a Haasem. Nenavrhl mu nic menšího, než že zatímco on sám bude filmovat z pramice uprostřed Vltavy, poručík ve svém stroji proletí mezi dvěma mostními pilíři.

Ujednáno, odsouhlaseno. Mezitím, co pilot Haas připravoval stíhací dvouplošník č. 12077, McCreary si ještě dojednal spolupráci se dvěma českými kameramany - Karlem Deglem a inženýrem Jindřichem Brichtou.

Pouhé dva měsíce poté, co při leteckém neštěstí u Bratislavy zahynul první československý ministr vojenství M. R. Štefánik, nastal pražský den „D“ - 5. července 1919. Po osmé hodině ranní do loďky řízené poříčním strážcem Oraským nastoupili dva obrazoví zpravodajci. McCreary ve vojenském stejnokroji a Brichta se stativem a kamerou. Pramice zůstala stát téměř uprostřed řeky, přibližně v ose mezi smíchovskou Pivovarskou ulicí a poříčními hodinami na podsálském nábřeží. Další reportér, Karel Degl, zaujal s další kamerou místo na pobřeží a namířil objektiv pod mostní konstrukci.

Kolem půl deváté zazněl od Císařské louky vzdálený zvuk leteckého motoru. Kamery začaly odvíjet první metry filmových pásů. Vše další bylo dílem okamžiku. Hluk sílil a sílil, dvouplošník těsně nad hladinou bravurně proletěl mezi pilíři, dostal se až za most. Vše nasvědčovalo tomu, že pokus se podařil. Jenže letoun se najednou nestačil včas vznést. Loďka se třemi muži byla příliš blízko!

Náraz byl neodvratný. Letoun se dotkl okrajem křídla, ztratil rovnováhu a dopadl na hladinu. Lehce zraněný pilot Haas se vzápětí snažil vymanit ze zajetí zdeformovaného stroje a vodního živlu...

A jak skončila posádka plavidla? Zatímco Oraský a Brichta se duchapřítomně přikrčili a tak si zachránili život, McCreary s četnými zraněními bezvládně ležel na dně pramice. Kameraman Degl z navigace sice pohotově natočil průběh katastrofy a záchranné práce včetně vytažení havarovaného dvouplošníku na smíchovský břeh, nikoliv již vyproštěného italského letce a smrtelně zraněného Američana. Ten utrpěl roztržení spodiny lebeční, z bezvědomí se neprobral a ještě téhož dne v nemocnici na Karlově náměstí zemřel.

Pohřeb Jamese B. McCrearyho se konal 7. července 1919 v Praze za účasti členů misí, vojska a mnohých československých a italských legionářů. Na šestém oddělení Druhého obecního olšanského hřbitova dodnes na hrubě otesaném kameni slabě prosvítá nápis - *James B. McCreary, died in Service American YMCA 5. July 1919.*

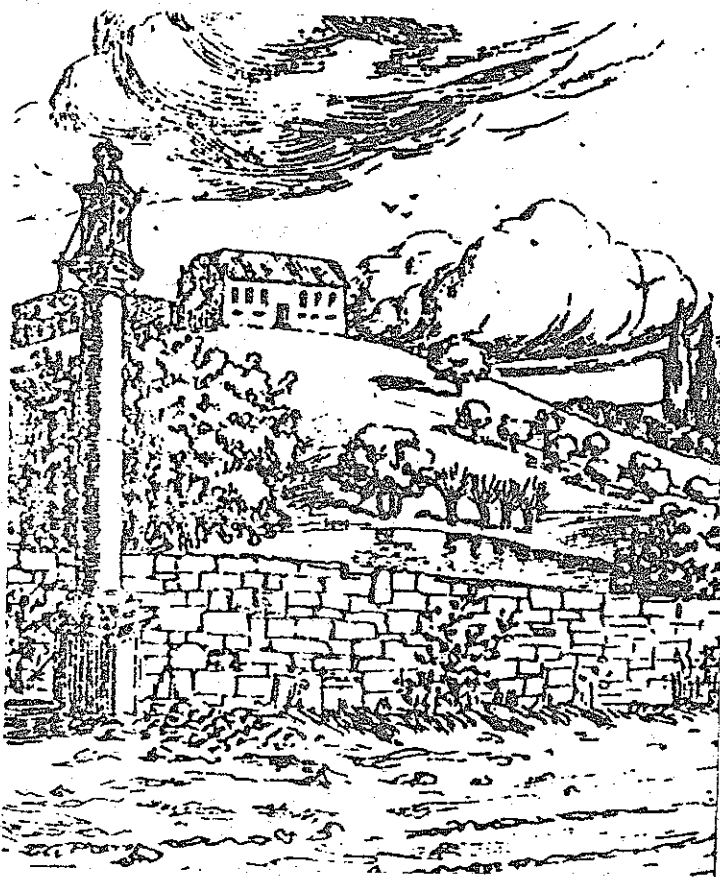
Sto padesát metrů dlouhý a sedm a půl minuty trvající dokument výroby bratří Deglových Smrtelný let aeroplánem pod pražským mostem se stal diváckou senzací. Jeho promítání provázely údaje o tom, že na pramici umístěná kamera, shodou okolností právě ta, již byl v prosinci 1918 v Horním dvořišti zachycen prezident Masaryk při návratu do vlasti, se rázem navždy ztratila ve vodách Vltavy.

Miroslav Čvančara

Nejen Boží muka

V 11. čísle Žižkovských listů uveřejnil Václav Micka informaci o Božích mukách, nebo spíše o morovém sloupu (zdobí ho totiž postavy ochránců před morem), který stával v letech 1686-1895 u tzv. umrlčí cesty v blízkosti morové kaple sv. Rocha, sv. Šebestiána a sv. Rozálie na Žižkově. V roce 1895 byl přenesen do prostor pražské národopisné výstavy a po jejím ukončení umístěn v Kinského sadech na Smíchově. Jeho polohu ukazuje kresba z roku 1840, pořízená podle ještě staršího akvarelu dnes už neznámého (za upozornění na něj děkuji ing. Markovi Krejčímu). Hlavice sloupu je opatřena čtyřmi reliéfy již zmíněných světců a ukřižovaného Krista. Málokdo by ovšem hledal v této výzdobě čtvery sluneční hodiny, které dokázal identifikovat a popsat dnes už nežijící gnómonik doc. ing. Bedřich Polák ve své knížce „Staropražské sluneční hodiny“ (Praha 1986). Bylo to dosti obtížné, nejen proto, že reliéfům už dávno schází podstatná část slunečních hodin –

kovové ukazatele, vrhající stín na číselník. Ty chyběly už i na obrázku z roku 1840 – na naši reprodukci jsem je přikreslil. Autor sloupu vtipně proměnil ukazatele v kopí (u sv. Rozálie je to panenská lilie), jejichž hroty vnořil do srdce mučených postav. Podle zákonů gnómoniky musí mít ukazatelé polohu rovnoběžnou s osou zemské rotace (směřují tedy k Polárce) a jejich stín dopadá na číselníky vytesané na obvodu reliéfů. Obrázek hlavice sloupu umožňuje

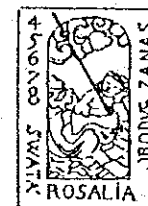

pochopit, proč byla kopí vnořena do těl mučedníků někdy shora (sv. Šebestián a sv. Rozálie), jindy zdola (sv. Roch a Kristus).

Uvedená památka představovala jediné sluneční hodiny na území dnešního Žižkova i městské části Praha 3. Dnes zde už žádné další nenajdeme.

V Praze jsou ještě jedny podobné sluneční hodiny typu Božích muk. Pocházejí patrně od téhož sochaře a stávaly od roku 1723 na zbraslavské silnici (v dnešní Zbraslavské ulici) na Smíchově. Dnes jsou přeneseny na smíchovský hřbitov na Malvazinkách. Uvádím to proto, aby nedocházelo k záměně.

Dr. Ludvík Mucha

Zvětšené reliéfy na morovém sloupu.

VIKTOR DYK: VLAJ, NAŠE VLAJKO...

V 10. čísle Žižkovských listů uveřejnila Jiřina Polanecká hezký medailon básníka Viktora Dyka, jehož hrob je v Praze 3 na Olšanském hřbitově. Jako vexikolog bych chtěl ještě připomenout, že Dyk byl v roce 1920 iniciátorem ustanovení §5, odstavce 2 ústavní listiny ve znění „barvy republiky jsou červená, bílá a modrá“. Dyk je také autorem básně „Píseň 28. října“, která se však vzhledem k tomu, že mluví o naší státní vlajce, často uveřejňovala pod názvem „Vlajka“, „Naše vlajka“ nebo „Vlaj, naše vlajko“. V dobách první Československé republiky byla často i zhudebněována. Byla také otištěna v 1. čísle „Dachavských novin“ 1945, které den po osvobození koncentračního tábora Dachau tam vy-

dali čeští osvobození vězni. Je to první báseň, věnovaná naší státní vlajce:

Vlaj, naše vlajko, věčně vlaj,
vlaj za bouře i za pohody!
Chraň čest a řád a práce plody.
Těch pro tě padlých odkaz haj.

Chraň před útokem rodný kraj.
Neklesni v míru ani v boji.
Kde stanul Čech ať věčně stojí!
Vlaj, naše vlajko, slavně vlaj!

Ne pyšně, hrdě však se vznes!
Ať národ roste, stát ať vzkvétá!
Necouvej před soutěží světa!
Buď dobrých láskou a zlých děs!

Dr. Ludvík Mucha

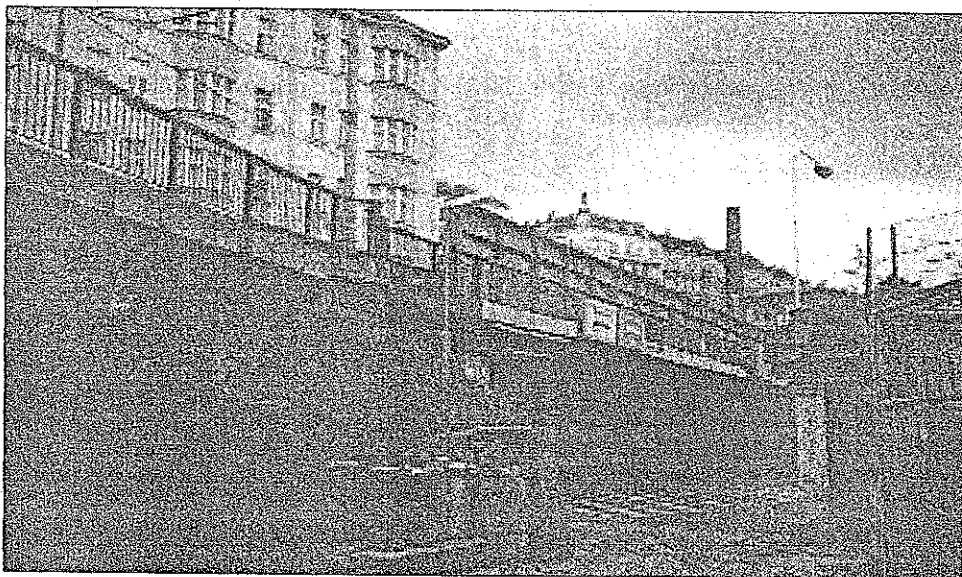
DEMOLICE NA ŽIŽKOVĚ

Nové spojení nahradí současné železniční trať mezi hlavním nádražím a Libní. Bude vybudováno přemostění Husitské ulice čtyřkolejným mostem, který bude ústít do dvoukolejných tunelů pod Vítkovem. To znamená mnoho demolic, nejvíce na dolním Žižkově, na Krejčárku, Pod plynojemem a v Libni. Prakticky bude demolováno vše z roku 1871, kolejíště i drážní stavby, spojovací dráhy Turnovsko-Kralupské, severovýchodní část hlavního nádraží, křižovatka u Bulhara, nízké restaurace, zbylé původní stavby pod Italskou ulicí a v okolí Bulhara. Dále veškeré tratě vedoucí na vysoký most a podle Vítkova na Krejčárek (až do Libně, trať vedoucí na nízký most, včetně mostu, všechny budovy Trocnovská – Husitská, včetně kamenných zdí a zastávek na zdi.

Zůstává objekt Hrabovka. Problém je ten, že České dráhy nemají povinnost se o objekt starat, takže buď zchátrá, nebo v něm budou vyměněny dřevěné prvky, které jsou původní. Dům je z roku 1830 a 1835.

Demolovány budou také strážní domky, tři domy v Husitské ulici, část Krenovky, zadní část Masarykova nádraží včetně kamenných zdí. Demolováno bude celkem 114 objektů, z toho 40 na Žižkově, 13 na Masarykově nádraží, 13 na hlavním nádraží, ostatní v Libni a Karlíně. Problém je v tom, že stavba zcela změní vzhled Žižkova. Zmizí křižovatka U Bulhara. Most je mohutný, předimenzovaný a zakryje pohledy na Žižkov. Za tímto mostem s mohutnými portály se ztratí dominanta Vítkova.

Zuzana Chrástová

Hotel Flora včera a dnes

Dominantu nároží ulic Orlické a Vinohradské ve třetím pražském obvodu tvoří již desítky let objekt čísla popisného 2020, známý jako hotel Flora. Byl postaven podle návrhu architekta Aloise Krofty, ve dvou etapách v letech 1926 a 1932, podle jednotného architektonického záměru.

Hodnotná monumentálně koncipovaná stavba s výrazným architektonickým členěním a rytmicí fasád, z části využívající motivů rondkubismu i klasických architektonických prvků, je významnou ukázkou meziválečné výstavby reprezentativní budovy moderního pojetí, ale také okázalého vzhledu.

K interiérovým zajímavostem objektu patřil jeden z největších pražských kinosálů třicátých pozdějších let, s kapacitou 600 diváků. Ve třicátých letech začal hotel Flora sloužit svému účelu a byl svým vybavením a umístěním zařazen do kategorie vyššího standardu hotelových zařízení v Praze. Krátce po únoru 1948 byl hotel Flora znárodněn a začleněn do státního podniku Československé hotely. Budova sloužila bez výraznějších stavebních úprav téměř 60 let.

V roce 1996 byl objekt předán oprávněným restituentkám. Až do roku 1999 výrazně chátral, nebyl provozován podle původního účelu a stal se cílem vykrádačů, squatterů, bezdomovců a narkomanů. Na jeho stavu se také po-

depsal negativní vliv povětrnostních podmínek a prakticky nulová údržba.

Zlom nastal až v době, kdy byl objekt nabídnut Všeobecné zdravotní pojišťovně. Ta, shodou okolností již delší dobu řešila problém nevhodné dislokace svých pracovišť, vysokých nákladů spojených s pronájmy za prostory pro administrativní aparát a složité vnitřní komunikace. Problém způsobilo právě rozmístění jednotlivých pracovišť po různých částech Prahy. Pojišťovna budovu zakoupila a po složitém a úspěšném projektovém řízení byla za dohledu Obvodního úřadu Prahy 3 a pražských památkářů zahájena její rekonstrukce. Vybraná firma v jejím průběhu přísně dodržovala požadavky památkářů na používané stavební materiály, které odpovídají původním materiálům, použitým při stavbě hotelu.

Nejhezčí části bývalého hotelu Flora jsou veřejnosti přístupné, mezi ně patří i bývalý kinosál. Bohužel, přes veškeré snahy VZP o provozování kina v tomto sále nikdo neprojevil zájem.

Do architektury celého objektu byly citlivě a vhodně začleněny veškeré administrativní prvky, které poslouží nejen pracovníkům VZP, ale i občanům, kteří budou jednotlivá pracoviště této instituce navštěvovat.

*Převzato z programu festivalu
Nekonvenční Žižkovský podzim 2001*